

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
 ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ СТОМАТОЛОГІЇ ТА
 ЩЕЛЕПНО-ЛИЦЕВОЇ ХІРУРГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
 МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту, проф.

С.А.ШНАЙДЕР

_____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з елективного курсу «**Методологія наукового та патентно-інформаційного пошуку**»

для аспірантів зі спеціальності 221 «**Стоматологія**»

Нормативні дані:

Структура навчальної дисципліни	Рік навчання	Семестр	Кількість годин, кредитів			Види контролю	
			Всього	Аудиторних			С Р А
				Лекцій	Практичних занять (семінарських, лабораторних)		
Методи експериментального дослідження в стоматології	II	1	90 год./ + 3 кредити ECTS	10	20	60	Залік

Робочу програму склали: завідувача науково-організаційним та патентно-інформаційним відділом, д.мед.н. **Рейзвіх О.Е.**, інженер-патентовед **Мороз Л.М.** як тимчасову до розробки типової навчальної програми

Програму ухвалено на засіданні **Вченої ради ДУ «ІСЦЛХ НАМН»** від «31» січня _____ 2020 р. Протокол № 2

Заступник голови Вченої ради ДУ «ІСЦЛХ НАМН», професор

 В.Я. Скиба

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах швидкого розвитку технологій, нарощування матеріальної бази виробничих підприємств і збільшення значущості інформаційних технологій в різних галузях медицини важливого значення набуває підготовка навчальними закладами та науковими установами висококваліфікованих фахівців, що мають високу професійну і теоретичну підготовку, здатних до самостійної творчої роботи. У зв'язку з цим навчальні плани вищих навчальних закладів та наукових установ передбачають виконання студентами/аспірантами кваліфікаційних робіт, а також різні форми навчально-дослідницької роботи (підготовка рефератів, повідомлень, доповідей, проведення досліджень та ін.), які включаються в навчальний процес. Все це повинно допомогти аспірантам глибоко засвоїти різні дисципліни, виробити здатність творчо мислити, навчитися самостійно виконувати науково-дослідні роботи, аналізувати і узагальнювати практичні знання. Знання методів і засобів істотно полегшує підготовку, проведення і оформлення результатів досліджень. Завданням цієї програми є допомогти молодим вченим систематизувати свою творчу наукову діяльність і вказати шляхи вбудовування результатів цієї діяльності в загальне наукове поле нашої країни і далі - в світову базу наукових знань.

Місце дисципліни (в структурно-логічній схемі підготовки фахівців відповідного напрямку). Змістовий модуль «Методологія наукового і патентного пошуку» є базовим у циклі загальнонаукової підготовки третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Зв'язок з іншими дисциплінами. Місце змістового модулю визначається його структурно-логічним зв'язком з іншими дисциплінами, зокрема: інформатикою, біоінформатикою, медичною статистикою, епідеміологією та іншими.

Мета дисципліни – ознайомлення аспірантів з загальними питаннями та сутністю системи інтелектуальної власності, вивчення основних відомостей про закономірності розвитку науки, організацію наукових досліджень у галузі охорони здоров'я; суть методів та методології наукових досліджень, методик підготовки викладу результатів наукових досліджень.

Завдання дисципліни – формування у аспірантів системи науково-теоретичних знань з інтелектуальної власності, визначення та розкриття основних проблем розуміння його понять, категорій та інститутів, напрямів розвитку і вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності за умов ринкової економіки і правової держави, вирішення проблем його застосування в юридичній практиці, виклад їх у навчальному процесі та застосування в сфері медицини; формування знань щодо виконання окремих видів наукової роботи, джерел і пошуку наукової інформації, методів обробки і аналізу емпіричних даних, технології виконання наукового дослідження.

2. Цілі та завдання вивчення дисципліни

При вивченні дисципліни аспірант повинен знати:

- міжнародну систему правової охорони інтелектуальної власності;
- систему прав інтелектуальної власності;
- документи, які засвідчують авторство і (або) право власності;
- права інтелектуальної власності, які витікають з документа, що засвідчує авторство і (або) право власності;
- обмеження майнових прав інтелектуальної власності;
- об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності;
- структуру різноманітних документів інтелектуальної власності;
- методи експериментальних досліджень;
- поняття та класифікацію наукових досліджень;
- поняття та принципи наукової методології;
- поняття, методологію, фундаментальні принципи, основні терміни доказової медицини, об'єктивні причини формування принципу доказовості в галузі охорони здоров'я;
- основні види клінічних досліджень;
- міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах.

При вивченні дисципліни аспірант повинен вміти:

- виявляти об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності;

- визначати обмеження майнових прав інтелектуальної власності;
- проводити системний аналіз документів, які засвідчують авторство або право власності, а також які регулюють відносини, пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності, що створені у зв'язку з виконанням службового завдання;
- володіти методикою пошуку патентної інформації та систематизацією результатів пошуку;
- володіти засобами наукової комунікації;
- володіти технологіями викладу результатів наукового дослідження;
- володіти інструментами наукового пошуку;
- уміти працювати з базами Google Scholar, PubMed, програмами і системами ORCID, Mendeley;
- уміти знаходити та обраховувати індекси цитувань наукових публікацій;
- володіти технологіями підготовки матеріалів до публікації та пошуком журналів у міжнародних базах даних.

Навчальний план

з дисципліни «Методологія наукового та патентно-інформаційного пошуку»

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них			СРС	Рік навчання	Вид контролю
	Всього (годин/кредитів)	Аудиторних				
		Лекцій	Практичних занять			
Методологія наукового та патентно-інформаційного пошуку	90 год/3,0 кредити ECTS	10	20	60	II	Залік

Структура дисципліни
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№п/п	Тема	Кількість годин	Семестр
1	Методологія наукового дослідження Поняття та класифікація наукових досліджень. Сутність методології наукового дослідження. Суб'єкт, предмет та принципи наукового дослідження. Поняття про методи дослідження. Поняття та принципи наукової методології.	2	II
2	Доказова медицина як сучасна методологія в галузі охорони здоров'я. Доказова медицина: поняття, методологія, фундаментальні принципи, основні терміни доказової медицини, об'єктивні причини формування принципу доказовості в галузі охорони здоров'я. Основні види клінічних досліджень Види та особливості викладу результатів наукових досліджень	4	II I
3	Світові бази даних. Інструменти роботи з науковими публікаціями. Право інтелектуальної власності	2	II
4	Набуття та передача прав на об'єкти права інтелектуальної власності Засоби наукової комунікації.	2	II
Всього		10	

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№п/п	Тема	Кількість годин	Семестр
1	1. Поняття та класифікація наукових досліджень. Сутність методології наукового дослідження. Суб'єкт, предмет та принципи наукового дослідження. 1.2. Поняття про методи дослідження. 1.3. Поняття та принципи наукової методології. 1.4. Математичне дослідження проблеми. 1.5. Процес проведення наукового дослідження.	4	II
2	2.1. Доказова медицина: поняття, методологія, фундаментальні принципи, основні терміни доказової медицини, об'єктивні причини формування принципу доказовості в галузі охорони здоров'я.	4	II

	<p>2.2. Міжнародний досвід застосування доказової медицини.</p> <p>2.3. Напрямки медичної науки, що сформувалися в процесі розвитку технологій доказової медицини.</p> <p>2.4. Місце технологій доказової медицини в прийнятті клінічного рішення лікаря.</p> <p>2.5. Основні види клінічних досліджень:</p> <p>2.5.1. рандомізоване контрольоване клінічне дослідження;</p> <p>2.5.2. нерандомізоване клінічне дослідження з одночасним контролем;</p> <p>2.5.3. нерандомізоване клінічне дослідження з історичним контролем;</p> <p>2.5.4. когортне дослідження;</p> <p>2.5.5. дослідження типу «випадок—контроль»;</p> <p>2.5.6. перехресне клінічне дослідження;</p> <p>2.5.7. результати спостережень;</p> <p>2.5.8. опис окремих випадків.</p> <p>2.6. Законодавство України про доклінічні та клінічні випробування</p>		
3	<p>3.1. Зміст та особливості викладу звіту про науково-дослідні роботи.</p> <p>3.2. Зміст та особливості оформлення наукової статті.</p> <p>3.3. Зміст та особливості оформлення тез і матеріалів доповідей.</p> <p>3.4. Зміст та особливості оформлення дисертаційної роботи.</p> <p>3.5. Зміст та особливості оформлення договору про наукове співробітництво.</p> <p>3.6. Академічна доброчесність в середовищі вищого навчального закладу.</p>	4	II
4	<p>4.1. Робота з Google Scholar, програмою Mendeley, базою PubMed, базою Scopus, системою ORCID.</p> <p>4.2. Індокси цитувань: сутність, види.</p> <p>4.3. Підготовка матеріалів до публікації. Пошук журналів у міжнародних базах</p> <p>4.4. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах.</p> <p>4.5. Побудова та властивості УДК.</p> <p>4.6. Абсолютні та відносні величини і графічний спосіб зображення даних.</p>	2	II

	<p>4.7. Робота з текстовими файлами, електронними таблицями, малюнками, формами.</p> <p>4.8. Створення та колективне редагування Google-документів: робота з текстовими файлами, електронними таблицями, малюнками, формами.</p>		
5	<p>5.1. Об'єкти та суб'єкти, життєвий цикл об'єктів права інтелектуальної власності.</p> <p>5.2. Вигода винахідників, установ та підприємців при оформленні прав на об'єкти інтелектуальної власності.</p> <p>5.3. Законодавча база у сфері інтелектуальної власності та її структура.</p>	2	II
6	<p>6.1. Порядок набуття прав на винаходи і корисні моделі: об'єкти та ознаки винаходу (корисної моделі), об'єкти що не визнаються винаходами, умови патентоздатності, строк дії патенту.</p> <p>6.2. Порядок набуття прав на промисловий зразок, торгову марку.</p> <p>6.3. Авторські та суміжні права</p> <p>6.4. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності: ліцензії, ліцензійні договори, авторські договори.</p>	2	II
7	<p>7.1. Види та підготовка засобів наукової комунікації для реалізації інноваційних технологій в медицині</p> <p>7.1.1. Нововведення</p> <p>7.1.2. Інформаційний лист</p> <p>7.1.3. Методичні рекомендації</p> <p>7.1.4. Найбільш вагомні наукові досягнення</p> <p>7.1.5. Акт впровадження</p>	2	II
Всього		20	

ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПРАНТА

№ п/п	Підготовка до практичних занять і заліку	Кількість годин	Форма контролю
1	Наука як продуктивна сила	5	Під час практичних занять
2	Формування вченого як особистості та режим його праці	5	Під час практичних занять
3	Організація наукового дослідження	5	Під час практичних занять
4	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	5	Під час практичних занять
5	Кандидатська, докторська дисертації: написання, оформлення, захист	7	Під час практичних занять
6	Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження	5	Під час практичних занять
7.	Напрямки медичної науки, що сформувалися в процесі розвитку технологій доказової медицини.	5	Під час практичних занять
8	Абсолютні та відносні величини і графічний спосіб зображення даних.	5	Під час практичних занять
9	Робота з текстовими файлами, електронними таблицями, малюнками, формами.	5	Під час практичних занять
10	Створення та колективне редагування Google-документів: робота з текстовими файлами, електронними таблицями, малюнками, формами/	5	Під час практичних занять
11	Підготовка засобів наукової комунікації для реалізації інноваційних технологій в медицині Нововведення Інформаційний лист Методичні рекомендації Найбільш вагомні наукові досягнення Акт впровадження	5	Під час практичних занять
12	Робота з Google Scholar, програмою Mendeley, базою PubMed, базою Scopus, системою ORCID. Індекси цитувань: сутність, види. Підготовка матеріалів до публікації. Пошук журналів у міжнародних базах. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах. Побудова та властивості УДК. Абсолютні та відносні величини і графічний спосіб зображення даних.	5	Під час практичних занять
Всього		60	

4. Форми контролю

Система оцінювання знань та навичок аспірантів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань аспірантів проводиться у наступних формах:

1. Оцінювання роботи аспірантів у процесі семінарських занять;
2. Проведення проміжного контролю;
3. Проведення модульного контролю;

4. Проведення підсумкового заліку. Поточне оцінювання знань та умінь аспірантів здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості аспіранта до виконання конкретної роботи.

Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи аспіранта протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;

- проходження проміжного контролю;

- виконання модульного контрольного завдання.

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

- ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

- вміння поєднувати теорію з практикою;

- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії;

- вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Максимальна кількість балів ставиться за умови відповідності виконаного завдання аспіранта або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні практичних завдань увага приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то бальна оцінка буде знижена.

Проміжний тестовий контроль проводиться один раз за семестр. При проведенні поточного тестування визначається рівень знань аспірантів з теоретичних питань навчальної дисципліни. Тестові завдання охоплюють провідні теми, які вивчаються в межах даної навчальної дисципліни та згруповані одним модулем, кожен з яких складається з тестових завдань різного рівня складності.

Підсумковий контроль проводиться в кінці вивчення курсу у вигляді ПМК. Оцінювання рівня знань при складанні заліку здійснюється за такими критеріями.

«Зараховано» (60-100 балів). Аспірант засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу, допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань. «Не зараховано» (0-59 балів). Аспірант не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при вирішенні практичних завдань.

5. Перелік теоретичних питань до заліку

- 1) Поняття та класифікація наукових досліджень.
- 2) Законодавче забезпечення наукової діяльності.
- 3) Фундаментальні наукові дослідження: поняття, сутність.
- 4) Прикладні наукові дослідження: поняття, сутність.
- 5) Поняття про метод наукового дослідження.
- 6) Поняття про методологію дослідження.
- 7) Класифікація методів наукового дослідження.
- 8) Рівні наукового дослідження.
- 9) Принципи наукового дослідження.

- 10) Етапи наукового дослідження.
- 11) Поняття доказової медицини.
- 12) Напрямки медичної науки, що сформувалися в процесі розвитку доказової медицини.
- 13) Чим викликане становлення доказової медицини в Україні і світі у сучасних умовах?
- 14) Міжнародний досвід застосування доказової медицини.
- 15) Головний принцип доказової медицини.
- 16) «Золотий стандарт» доказової медицини.
- 17) Етапи клінічного дослідження.
- 18) Мета-аналіз.
- 19) Рівні доказів.
- 20) Основні фармакоепідеміологічні поняття.
- 21) Міжнародний Регламент наукових досліджень.
- 22) Структура ресурсів Міжнародної Кокранівської співпраці.
- 23) Міжнародні журнали з доказової медицини.
- 24) Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності?
- 25) Назвіть основні об'єкти промислової власності.
- 26) В яких джерелах містяться законодавчі норми стосовно регулювання відносин в сфері інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності?
- 27) В чому полягає необхідність правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності?
- 28) Які основні поняття та ознаки винаходу (корисної моделі)?
- 29) Що є об'єктом винаходу (корисної моделі)?
- 30) Які об'єкти не можуть бути визнані, як винахід (корисна модель)?
- 31) Назвіть основні поняття та ознаки промислового зразка.
- 32) Як визначається придатність промислового зразка для набуття права ІВ на нього?
- 33) Які основні дії заявника повинен включати процес отримання

патенту на винахід?

34) Назвіть строки дії патенту на винахід та корисну модель.

35) З якої причини може виникнути дострокове припинення дії патенту?

36) Які права має власник патенту на винахід?

37) Особисті немайнові права ІВ? Якою статтею регулюється цей закон?

38) Якими статтями регулюються правонаступники авторів ІВ?

Розкрийте сутність цих статей.

39) Якими є обов'язки власника права ІВ на винаходи, корисні моделі?

40) Назвіть основні ланки набуття прав ІВ на винаходи, корисні моделі.

41) Як здійснюється оформлення прав ІВ на винаходи і промислові зразки згідно Законів України?

42) Як здійснюється оформлення прав ІВ на винаходи та корисні моделі в іноземних державах?

43) Що означають терміни авторське право і суміжні права?

44) Які є форми охорони авторських прав?

45) Які строки охорони прав авторів?

46) Як здійснюється охорона суміжних прав?

47) Що таке комерціалізація? Її мета та основні способи?

48) Дайте вичерпне визначення поняттю «Життєвий цикл об'єктів права ІВ»

49) Які можуть бути порушення прав на винаходи, корисні моделі?

50) Які можуть бути порушення авторських та суміжних прав?

51) Яким чином відбувається вирішення спорів у адміністративному порядку?

52) Основні міжнародні організації, що координують сферу інтелектуальної власності.

53) Назвіть задачі і мету ВОІВ.

54) Які функції виконує ВОІВ?

55) Структура патентного пошуку.

56) Умови патентоздатності винаходу.

- 57) Умови патентоздатності корисної моделі.
- 58) Умови патентоздатності промислового зразка.
- 59) Інструменти передачі прав на використання або володіння ОІВ.
- 60) Види ліцензій.
- 61) Засоби наукової комунікації.
- 62) Установи, уповноважені розглядати та випускати наукову продукцію.
- 63) Установи, уповноважені проводити експертизу та видавати охоронні документи на ОІВ.

6. Практичні навички

1. Виявляти об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності;
2. Визначати обмеження майнових прав інтелектуальної власності;
3. Проводити системний аналіз документів, які засвідчують авторство або право власності, а також які регулюють відносини, пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності, що створені у зв'язку з виконанням службового завдання;
4. Володіти методикою пошуку патентної інформації та систематизацією результатів пошуку;
5. Володіти засобами наукової комунікації;
6. Володіти технологіями викладу результатів наукового дослідження;
7. Володіти інструментами наукового пошуку;
8. Уміти працювати з базами Google Scholar, PubMed, програмами і системами ORCID, Mendeley;
9. Уміти знаходити та обраховувати індекси цитувань наукових публікацій;
10. Володіти технологіями підготовки матеріалів до публікації та пошуком журналів у міжнародних базах даних.

7. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / В. Є. Юринець. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 178 с.
2. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень Навчальний посібник / Л.: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
3. Наказ Про затвердження Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. №1554-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – №63.
4. Про Державний бюджет України на 2017 рік (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 3, ст.31)/
5. Добриніна Г.П. Патентна інформація та документація. Патентні дослідження: конспект лекцій. К.: Інст. інтел. власності та права. – 2005.- 123 с.
6. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / В. Є. Юринець. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 178 с.
7. Марцин В.С. Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Л.: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
8. Наказ Про затвердження Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. №1554-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – №63.
9. Кайдашев И. П. Эволюционирование и современное состояние фармакогетических исследований (часть I) / И. П. Кайдашев, О. А. Шлыкова, О. В. Измайлова // Проблемы экологии и медицины. – Полтава.- 2010. - №5-6. – С. 3-12.
10. В. О. Юхимець, Л. В. Ареф'єва, Т. Б. Рагузіна, А. М. Приходько Технологія пошуку патентної документації з використанням ресурсів Internet / Український пульмонологічний журнал. 2004, № 4. С.62-63
11. Про Державний бюджет України на 2017 рік (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 3, ст.31)

12. Шевченко М. В. Фінансування системи охорони здоров'я: зарубіжний та вітчизняний досвід / М. В. Шевченко, Л. А. Карамзіна, О. О. Дорошенко // Україна. Здоров'я нації. – 2012. – № 2 (22). – с. 97-100.

13. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / В. Є. Юринець. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 178 с.

14. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Л.: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.

15. Пушкарь А.И., Потрашкова Л.В. Основы научных исследований и организация научно-исследовательской деятельности». Учебное пособие. – Харьков: Изд. ИНЖЕК, 2009. – 289 с. (Русск. яз.)

16. Ашерев А.Т. Подготовка, экспертиза и защита диссертаций: Учебное пособие. – Харьков: Изд. УИПА, 2002. – 136 с. 11

17. Рузавин Г.И. Методология научного исследования: Уч. пособие для ВУЗов. – М.: Юнити-ДАНА, 2005. - 287 с. 4. Морозов В Культура письменной научной речи. М.: Икар, 2008. — 268 с. — ISBN 978-5-7974-0144-5.

18. Файерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – 544 с.

19. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с.

Додаткова література

20. Пригожин Илья "Философия нестабильности" // Вопросы философии N 6, стр. 46-57 (1991)

21. Наринян А.Р. Основы научных исследований [Текст] : учеб. пособие / А. Р. Наринян, В. А. Поздеев ; Европейский ун-т. - К. : Издательство Европейского ун-та, 2002. - 109 с.: рис. - Библиогр.: с. 108-109.

22. Бертран Рассел Человеческое познание, его сфера и границы/ - НикаЦентр, Институт общегуманитарных исследований М.: 2001,- 150с.

23. Требования к рецензируемым журналам, разработанные издательством «Эльзевир» (Elsevier) в соответствии с международными этическими правилами научных публикаций. - ООО «РИД ЭЛСИБЕР» (версия февраль, 2010)
24. Кринецкий Й. Й. Основы научных исследований: Учебн. пособие для вузов. – К. : Выща школа, 1981. – 282 с.
25. Сиденко В. Н, Грушко И. М. Основы научных исследований. – Харьков: Выща школа, 1978. – 197 с.
26. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель // Інтелектуальна власність. – 2001. – № 3.
27. Шейко В. М. , Кушнарченко Н. М. Організація та методика науководослідницької діяльності. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с.
28. Добров Г. М. Наука о науке. – К. : Наукова думка, 1998. – 304 с.
29. Красовский Г. И., Филаретов Г. Ф. Планирование эксперимента. – Мн. : Изд-во БГУ, 1982. – 302 с.
30. Правила составления, подачи и рассмотрения заявки на выдачу патента и изобретения. – М. : ФИПС, 2003. – 157 с.
31. Тихомиров В. Б. Планирование и анализ эксперимента / В. Б. Тихомиров. – М. : Легкая индустрия, 1974. – 264 с.
32. Райзенберг Б. А. Диссертация и ученая степень. Пособие для соискателей. М. : ИНФРА-М, 2003. – 411 с.
33. Попковская П. Я. Методология научных исследований: [курс лекций] / П. Я. Попковская. – Мн. : ООО Информпресс, 2002. – 176 с.